

1. Democratic Initiatives Foundation. Election rankings: May 2018 [Electronic resource]. – 2018. - 5 June 2018. Accessed at <https://dif.org.ua/en/article/election-rankings-may-2018>. Last accessed on 23 May 2019.
2. Democratic Initiatives Foundation. Half a year to the elections: candidate and party rankings, voter motivation, public expectations [Electronic resource]. – 2018. - 6 Sept. 2018. Accessed at <https://dif.org.ua/en/article/half-a-year-to-the-elections-candidate-and-party-rankings-voter-motivation-public-expectations>. Last accessed on 23 May 2019.

*Гомза Іван Анатолійович, кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

Популізм і страх занепаду спільноти: взаємна інтенсифікація під час політичних криз

1. Популізму, як він буде розумітися у цьому тексті, – це *ідейне та організаційне вираження інтенсифікації відчуття розриву між політичним класом і населенням*. Коли населенню здається, що поведінка і політика еліт протилежна інтересам і цінностям народу, зростає попит на популістські ідеї, а громадяни починають симпатизувати політичним гравцям, які ці ідеї виражають. Таке визначення популізму компліментарне з програмою К. Гокінса, К. Ровіри Кальтвассера та Й. Андреадіса [3], які описали популізм як специфічний фрейм, котрий може бути в активному чи деактивованому стані. Здебільшого люди **не** інтерпретують політичні процеси через цей фрейм, але у випадку коли відбувається комбінація сприятливих структурних факторів і діяльності «політичні підприємців», які цілеспрямовано мобілізують ресурси для антисистемної політики – популізм виходить на порядок денний.

2. Як зазначають Роджер Ітвелл і Метью Годвін [1, с. 4-8], є чотири «великих D», які спричиняють напруження між представницькою демократією (яка є нормативною політичною моделлю сьогодні) та популістським політичним проектом: (1) Елітська за своєю природою, демократія породжує **недовіру** (*distrust*) між населенням і політичним класом; (2) Це в свою чергу **послаблює зв'язки** між політичними партіями та населенням (*de-alignment*), тобто зменшує легітимність представництва; (3) Як наслідок, громадяни почуває, що **не має можливості** впливати на політичні та економічні процеси (*deprivation*), а тому вдаються до політики незгоди; (4) В таких умовах зростає страх **втрати ідентичності** політично організованої спільноти (*destruction of identity*).

3. Страх занепаду спільноти, інший специфічний фрейм, вступає у взаємодію з популізмом і таким чином внаслідок кумулятивного ефекту зростає загроза дедемократизації.

4. В американському суспільстві фрейм занепаду спільноти вперше було активовано наприкінці «десятиліття кошмарів» [4], тобто у 1970-х, але сам фрейм з'явився значно раніше – в інтелектуальному полі XIX ст. Втім, довгий час **роздуми про занепад обмежувалися регіональною культурою Старого Півдня**.

5. Лише у 1970-х роках у США почало спостерігатися взаємне підсилення фрейму популізму та фрейму колективного занепаду, яке визначило логіку політичної боротьби та траєкторію розвитку політичних сил на десятиріччя. Під впливом двох додаткових факторів – появи фермерського антиподаткового руху та політизації християнських деномінацій – Південь став теренами, де політичні підприємці інструменталізували страх перед ліберальною державою, депопуляцією села, расовим виродження, комунізмом,

матеріалізмом, атеїзмом і моральною деградацією для здобуття політичного капіталу. Політики з найбільшими амбіціями заgravали з Півднем, адже справедливо вважали регіон соціальним резервуаром, чий неспокій і відчуття занепаду породжують політичні пристрасті, котрі можна перетворити на козири електоральної боротьби. Низка успіхів – від «південної стратегії» Ніксона до «революції Гінґріча» – засвідчили справедливість цих розрахунків. Показово, що союзники Ніксона і Гінґріча активно використовували як популізм, так і страх занепаду в програмі т.зв. «нової правиці» для здобуття політичних перемог.

7. У США особливу роль в активізації фрейму занепаду відіграли консервативні християни. По-перше, вони очолили наступ на ліберальний устрій та озвучували голосні попередження про моральне виродження і занепад закликаючи посилити роль релігії, цього основного запобіжника національному падінню. По-друге, вони передали дискурс занепаду від Старого Півдня сучасним політичним підприємцям. У цьому плані показово, що головні деномінації Півдня відділилися від загальнонаціональних ще у 1840-х, а основним джерелом суперечностей було питання про моральність рабовласництва. Ще більш промовистим є той факт, що «нова правиця» почала здобувати справжню політичну вагу після того, як її активісти здобули контроль над Південною Баптистською Конвенцією, найбільшою деномінацією Старого Півдня.

8. Успішна мобілізація консервативних християн за допомогою фрейму занепаду відіграла важливу роль у перемозі Д. Трампа [2]. Подальша поляризація традиційних політичних сил у США, перемога політиків-популістів і страх колективного занепаду свідчать, що жодна політична система, якою б зрілою вона не видавалася, якими б функціональними не були її інститути, якими б злагодженими не були її політичні практики, і якою б тяглою вона на була в часі, – жодна не убезпечена від дисфункцій, які можуть посилюватися внаслідок взаємодії фреймів занепаду та популізму.

Список використаних джерел:

1. Eatwell, Roger & Goodwin, Matthew (2018). *National Populism: The Revolt Against Liberal Democracy*. London: Pelican, 2018.
2. Fea, John (2018). *Believe me the evangelical road to Donald Trump*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company.
3. Hawkins, Kirk & Rovira Kaltwasser, Cristobal, & Andreadis, Ioannis (2018). The Activation of Populist Attitudes. *Government and Opposition*, 1-25.
4. Jenkins, Philip (2008). *Decade of nightmares: the end of the sixties and the making of eighties America*. New York: Oxford University Press.

Горбатюк Микола Володимирович
старший науковий співробітник, к. істор. наук,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф. Кураса НАН України

Популізм у діяльності регіональних політичних еліт (на прикладі Вінниччини)

Популізм, маючи поживний ґрунт у вигляді політичної нестабільності, перманентних економічних і соціальних криз, бажання народу отримати «сильну владу», глибоко вкоренився в українське суспільно-політичне життя, ставши невід'ємною ознакою функціонування політичних еліт. При цьому популізм загальнодержавних та регіональних політичних еліт має багато спільних рис. Головна відмінність – у масштабах; регіональні